

Signalementen

Roel Meijer:

Towards a Political Islam.

The Hague: Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael', 2009; 50 blz.; Clingendael Diplomacy Papers No. 22; (gratis te downloaden van www.clingendael.nl/cdsp/)

ISBN: 978-90-50311

In de door het Instituut Clingendael sinds 2005 uitgegeven reeks *Diplomacy Papers* is in juli 2009 een verhandeling verschenen van de hand van Roel Meijer over de toenevende bereidheid van islamistische bewegingen in de Arabische wereld om 'politiek te bedrijven', dat wil zeggen metterdaad aan het reguliere politieke leven deel te nemen teneinde maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen. Sinds de oprichting van de Egyptische Moslimbroederschap in 1928 werden islamistische stromingen en bewegingen in het Midden-Oosten vooral gekenmerkt door hun totale afwijzing van het van het Westen gerecipieerde politieke bestel. Dat kwam niet alleen voort uit het feit dat dit vooral in verband werd gebracht met de koloniale overheersing, maar ook door de grote sociale misstanden in de Arabische wereld. Op de spectaculaire inkomensongelijkheid en vreselijke armoede hadden de islamisten in Egypte, Jordanië en Syrië een even eenvoudig als naïef antwoord: een samenleving gebaseerd op het islamitische geloof en de islamitische wet (*sharia*). Maar in plaats van een geloofwaardig

politiek-maatschappelijk alternatief boden voormannen als Hassan Al-Banna (1906-1949) en Sayyid Qutb (1906-1966) niet veel meer dan de sterk geïndividualiseerde noodzaak tot absolute vroomheid en totale overgave aan God. In de volledig rechtvaardige samenleving die dan zou ontstaan, zou er simpelweg geen ruimte meer zijn voor despotische leiders en corrupte politici. Tegen de achtergrond van groeiende sociale ongelijkheid en aanhoudende economische tegenspoed vormde de sterke opkomst van islamistische groepen echter een acute bedreiging voor de lokale machthebbers. Vooral in het Egypte van Hosni Mubarak werd op vaak meedogenloze wijze afgerekend met organisaties als de Moslimbroederschap, Islamitische Jihad en Gama'a Al-Islamiyya: tienduizenden volgelingen verdwenen zonder enige vorm van proces in de gevangenis, terwijl de meeste leiders moesten uitwijken naar Afghanistan, Saoedi-Arabië en Soedan. Vanaf de jaren '70 hebben de meeste islamistische groepen – op basis van een geheel nieuw islamitisch discours rond thema's als democratie (*dimuqratiya*), vrijheid (*hurriya*), humanisme

(*insan*) en co-existentie (*ta'ayush*) – het gebruik van geweld echter afgezworen. Volgens Meijer is dit nieuwe discours niet slechts gebaseerd op berekenend pragmatisme, maar is het ook het gevolg van een groeiend politiek bewustzijn en van de opkomst van een echte Arabische middenklasse. De autocratische regimes in het Midden-Oosten laten echter nog steeds weinig tot geen ruimte voor de verdere ontwikkeling van een pluriform democratisch bestel, waarin burgers zich werkelijk kunnen uitspreken over belangrijke maatschappelijke thema's en waarin ruimte is voor ontplooiing van politieke activiteiten. Het is bijgevolg niet denkbeeldig dat het huidige vertrouwen en optimisme opnieuw plaatsmaken voor machteloze frustratie en massale woede. Nu deze islamistische groepen een ideologische strijd leveren met Al-Qaeda en andere jihadistische groepen, is verdere democratisering van de Arabische wereld dus bittere noodzaak. (*M.G.B.*)

Deze rubriek staat onder redactie van dr Fenna van den Burg (*F.v.d.B.*). Bijdragen aan deze aflevering werden verzorgd door Maarten G. Barends (*M.G.B.*), als jurist werkzaam bij de Verenigde Naties; en Fenna van den Burg.

De aanwinstenlijst van de bibliotheek van Instituut Clingendael wordt maandelijks gepubliceerd op de Clingendael-website:
www.clingendael.nl/resources/library/acquisitions

Grégory Bouterin:

Europe Facing Nuclear Weapons Challenges.

*Brussel: Bruylant, 2008; Travaux du CERIC (Centre d'Etudes et de Recherches Internationales et Communautaires), No. 17; 229 blz.; 55, – euro
ISBN 978-2-8027-2562-6*

Het kernwapenprobleem houdt voor Europa meer in dan alleen het proliferatieprobleem. Twee West-Europese landen beschikken immers over een afschrikkend vermogen: Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. Andere Europese landen hebben niet-strategische kernwapens uit de Verenigde Staten op hun grondgebied of zetten zich in voor ontwapening. Er is bovendien sprake van nieuwe dreigingen. Er heerst angst over de mogelijkheid van het in handen van terroristen vallen van massavernietigingswapens. De bipolaire machtsstructuur in de wereld is weggefallen, een lacune die niet wordt opgevuld door

versterking van een multilaterale machtsstructuur. Regionalistische tendensen doen zich gevoelen; ook Europa ontkomt daar niet aan. Tegen deze achtergrond is bovengenoemde bundel tot stand gekomen. De stand van zaken met betrekking tot de kernwapenproblematiek en de uitdagingen die deze voor Europa oplevert, worden erin geanalyseerd. De twaalf artikelen zijn van de hand van wetenschapslieden die zijn verbonden aan wetenschappelijke instituten in Europa, Rusland en de Verenigde Staten. In het eerste deel van de bundel worden specifieke aspecten van de nucleaire afschrikking behandeld. Men treft hierin o.m. een

analyse aan over de 'operating conditions for nuclear deterrence and its drawbacks', alsmede een artikel over de status van 'NATO's non-strategic nuclear weapons in Europe'. In deel twee wordt aandacht geschonken aan de mogelijkheden op het gebied van nucleaire ontwapening en non-proliferatie. Deel drie gaat over de nieuwe kernwapenstaten en de gevolgen daarvan voor de veiligheid van Europa. 'The EU faces the Iranian nuclear challenge' is een van de artikelen in dit deel. Het laatste deel, getiteld 'Non-Proliferation Challenges', gaat meer in het algemeen over non-proliferatie. (F.v.d.B.)

Daniel Korski & Richard Gowan:

Can the EU Rebuild Failing States? A Review of Europe's Civilian Capacities.

*Londen: European Council on Foreign Relations, 2009; Policy Report no. 18; 99 blz. (gratis te downloaden van: www.ecfr.eu)
ISBN 978-1-906538-17-0*

De activiteiten van de Europese Unie als 'civilian power' zijn ver beneden de maat. Aldus concludeert dit *Policy Report*, dat is opgesteld na een intensief onderzoek in de 27 lidstaten van de EU, interviews met meer dan 50 'EU officials' en bestudering van de overzichten van uitgevoerde en lopende missies van de EU. Tekortkomingen en zwakheden van de huidige praktijk worden aan de kaak gesteld. Hoewel 'fragile and failed states' bijstand nodig hebben bij tal van zaken, zoals de opbouw en wederopbouw van lokale instellingen en instituties, het aanvangen van nieuwe economische activiteiten, de reconstructie van onbruikbaar geworden openbare voorzieningen, het trainen van plaatselijke amb-

tenaren en politie, heeft de EU zich in de praktijk beperkt tot slechts een klein aantal gespecialiseerde bijstandsactiviteiten. Toch beschikt de EU in beginsel over een hoog potentieel voor hulpverlening op het terrein van 'civilian crisismanagement'; in het rapport komen drie factoren aan de orde die maken dat de EU daarvoor beter geëquipeerd is dan de NAVO of de OVSE. Ten eerste, de lokale aanwezigheid van de EU; ten tweede haar 'joined up' politiek potentieel; en ten slotte is er sprake van een legitimiteit van mondiale allure. Wat die lokale aanwezigheid betreft verwijzen de auteurs naar het feit dat er meer dan 40.000 ambtenaren werkzaam zijn op de ministeries van buitenlandse zaken

van de 27 lidstaten, dat er zo'n 1.500 diplomatieke missies zijn en dat de Europese Commissie zelf over een netwerk van 120 delegaties beschikt '...while the EU is a long way from delivering a joined-up ESPD approach that combines diplomatic, developmental, commercial and military instruments, there is no doubting its potential to do so...' (blz. 24). Het rapport bevat suggesties tot verbetering en uitbreiding van de activiteiten; het beveelt aan iedere vijf jaar, met medewerking van het Europees Parlement en de nationale parlementen, de algehele stand van zaken met betrekking tot de 'civil-military capacities' van de EU aan de orde te stellen. (F.v.d.B.)